

Бібліографічні посилання

1. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К., 1998.
2. Вебер Максимилиан // Википедия – свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D1%80_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81#.D0.9D.D0.B0.D1.83.D1.87.D0.BD.D0.B0.D1.8F_.D0.B4.D0.B5.D1.8F.D1.82.D0.B5.D0.BB.D1.8C.D0.BD.D0.BE.D1.81.D1.82.D1.8C.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К. – Ірпінь, 2005.
4. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М., 2001.
5. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина: Монографія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-3665.html>.
6. Карацук М.Г. Інформаційна влада як чинник демократизації сучасного суспільства: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. – К., 2006.
7. Стосовно Декларації про засоби масової інформації та права людини: Резолюція Консультативної асамблеї Ради Європи № 428 від 23.01.1970 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_107.
8. Про пресу та інші засоби масової інформації: Закон СРСР від 12.06.1990 № 1552-І [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1552400-90>.
9. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
10. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»: Закон України від 13.01.2011 № 2938-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2938-17>.
11. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
12. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17>.

Надійшла до редакції 06.02.2012

Д.В. Лісний

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.922

**ДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ**

Розглянуто питання адміністративної відповідальності студентів в Україні та визначено її особливості.

Ключові слова: студент, адміністративна відповідальність, суб'єкт, правопорушення.

Рассматривается административная ответственность студентов в Украине и определяются её особенности.

Ключевые слова: студент, административная ответст-

венность, субъект, правонарушение.

The present article deals with the administrative responsibility of students in Ukraine and its features are determined.

Keywords: *student, administrative responsibility, subject, offense.*

Постановка проблеми. Щорічно велика кількість населення України стає учасником адміністративно-деліктних відносин. Незважаючи на удосконалення вітчизняного адміністративно-правового масиву, кількість порушень норм адміністративного права зберігає тенденцію до збільшення.

Серед суб'єктів вчинення правопорушень особливої уваги, з огляду на вікові особливості їхньої психіки, що сприяють антисуспільним проявам (акцентуація характеру, реакція групування, реакція емансипації, почуття дорослості, прагнення до самоствердження, емоційна неврівноваженість, підвищена збудливість, максималізм тощо), заслуговують неповнолітні особи.

Результати соціологічних опитувань свідчать, що основними причинами вчинення правопорушень та злочинів молодь визначила: вплив вулиці – 33,4 %, важке матеріальне становище – 26,6 %, незнання законів – 20% [1].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми юридичної відповідальності неповнолітніх розглядалися у працях представників різних спеціальностей. Так, можна назвати роботи таких фахівців у галузі адміністративного права та теорії управління, як В.Б. Авер'янов, О.О. Алексєєв, О.Б. Андрєєва, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, К.Л. Бугайчук, А.С. Васильєв, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Є.В. Додін, Л.В. Коваль, Р.А. Калюжний, Я.М. Квітка, А.Т. Комзюк, В.К. Колпаков, С.П. Котелечук, Є.В. Курінний, Д.М. Лук'янець, О.Ф. Скакун, О.І. Остапенко, В.П. Петков, С.Г. Поволоцький, М.М. Тищенко, О.Л. Чернецький та інші.

Особливу соціально-демографічну групу становить студентство, тобто особи, які навчаються у вищих навчальних закладах.

Як правило, більшість студентів не орієнтується в адміністративно-деліктному законодавстві України, що дозволяє стверджувати факт необізнаності цієї групи в питаннях притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень. Виходячи з цього, для забезпечення законності у правозастосовчій практиці і належного правового захисту відповідної категорії осіб, нами вбачається за доцільне розглянути проблемні питання щодо адміністративної відповідальності студентів в Україні.

Метою нашої статті є розгляд адміністративної відповідальності студентів в Україні із визначенням її особливостей.

Реалізація зазначеної мети передбачає вирішення таких завдань:

- а) визначення змісту поняття „студент”;
- б) виокремлення суб’єктивних і об’єктивних причин та умов вчинення ними адміністративних правопорушень;
- в) окреслення особливостей адміністративної відповідальності студентів.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день проблема правопорушень неповнолітніх є і залишається однією з найгостріших проблем українського суспільства. над пошуком шляхів її вирішення працює широке коло фахівців різних наукових галузей: кримінології, юриспруденції, психології, педагогіки,

соціальної педагогіки, соціології, правознавства тощо [2].

Торкаючись першого завдання дослідження, зазначимо, що поняття „студент” походить з латинської мови (лат. *studentis* – „ретельно працюючий”, „такий, що займається”), учень вищого (у деяких країнах і середнього) навчального закладу [3].

Як зазначив польський вчений Ян Карліцький, студентська молодь – це люди, які, образно кажучи, вчаться на інтелігентів. Тобто ці юнаки і дівчата є найбільш динамічною частиною суспільства. Діти робітників, селян, службовців сьогодні стали окремою соціальною групою, яка має свій статус, свій менталітет, свої політичні уподобання, свій погляд на державу, в якій їм жити і працювати. Студенти глибше, емоційніше переживають процеси в суспільстві. У час, коли розбудовується наша незалежна держава, роль високоосвіченої прогресивної молоді значно зростає. Студентство – це майбутнє нації, провідник соціальних змін, економічного та технічного прогресу [4].

Відповідно до ст. 53 Закону України „Про вищу освіту” від 17 січня 2002 р. особами, які навчаються у вищих навчальних закладах, є студенти (слухачі). Студент (слухач) – це особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу і навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формою навчання з метою здобуття певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня [5, с. 1].

Поняття „студентство” і поняття „неповнолітні особи” не є тотожними. Відповідно до Закону України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” неповнолітні визначені як громадяни України віком до 18 років. У свою чергу, молодь, молоді громадяни – громадяни України, віком від 14 до 35 років [6]. Зазначений віковий критерій неповнолітніх осіб – до 18 років – закріплено і в ряді інших нормативно-правових джерел, зокрема: Закон України „Про охорону дитинства”, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Конвенція ООН „Про права дитини”.

Таким чином, з одного боку, студентами можуть бути неповнолі-

тні особи, що навчаються у вищих навчальних закладах. В такому випадку поняття „неповнолітні особи” буде ширшим. З іншого – навчатися і бути студентами можуть особи, старші за 18 років, які вже не підпадають під категорію неповнолітніх.

Що стосується виокремлення суб’єктивних і об’єктивних причин і умов вчинення ними адміністративних правопорушень, то ми підтримуємо думку О.Ю. Прокопенка про те, що причини та умови адміністративних правопорушень слід розглядати з позиції об’єктивного та суб’єктивного, що буде відображати найбільш ясну картину детермінації адміністративних проступків, бо всі теорії причин та умов правопорушень виходять або з об’єктивних соціальних причин (Е. Дюркгейм, Е. Сазерленд, К. Мертон, А. Кетле), або з суб’єктивних (Ч. Ломброзо, З. Фрейд, Е. Кречтер, Е. Хутон) [7].

Як слушно вказує А.Ф. Зелінський, причинами злочинності є суб’єктивні фактори: психічна неврівноваженість, низькі пристрасті, агресивність, бездуховність, безкультурність, шкідливі звички, конформізм, морально-психологічний стан суспільства [8, с. 47]. Вчений також поділяє умови злочинності на дві групи: об’єктивні соціальні протиріччя, які не залежать від свідомості людей (безробіття, економічні кризи тощо), та суб’єктивні, що залежать від свідомості людей (пияцтво, наркотизм, незаконна міграція, низька ефективність роботи правоохоронних органів) [9, с. 52].

Ми вважаємо, що причини та умови злочинності є цілком притаманними і адміністративним правопорушенням, адже відображають загальну суть, що виражається у порушенні норм права.

Т.І. Шанскова називає основними причинами правопорушень неповнолітніх такі: 1) соціально-економічні: зубожіння населення; відсутність цивілізованих ринкових відносин; розвиток тіньової економіки; зростання в суспільстві соціальної напруги, рівня безробіття, зокрема серед молоді. 2) несприятливе сімейне оточення; 3) проблеми у взаємостосунках неповнолітнього в шкільному середовищі; 4) негативний вплив позашкільного середовища: скорочення системи закладів дозвілля для неповнолітніх призводить до незайнятості вільного часу дітей та підлітків; 5) вікові особливості психіки підлітків, які сприяють антисуспільним проявам; 6) біологічні та генетичні причини вчинення неповнолітніми правопорушень: порушення роботи ферментативної та гормональної систем організму; вроджені психопатії; мінімальні мозкові дисфункції внаслідок органічного враження головного мозку; 7) екологічні – негативний вплив факторів природного середовища [2].

О.С. Цокур звертає увагу на те, що оскільки в студентському віці (20 – 25 років) зберігається яскраво виражена спрямованість на одержання вищої освіти й цікавої роботи, то в систему їх суспільних влас-

тивостей включаються плани щодо наступного життєвого шляху та професійної кар'єри, що зумовлює спрямування мотивів й цілей їх діяльності. Актуальним для цієї вікової групи залишається пошук коханої людини, вірних друзів і проблема створення власної сім'ї. Разом з тим у цьому віці підсилюється установка на гарні житлові умови, матеріальну забезпеченість, тому що більшість студентів приступає до створення своєї сім'ї [10, с. 60].

Керуючись викладеним, причини і умови вчинення студентами адміністративних правопорушень ми формально поділяємо на два типи – внутрішні і зовнішні. Відповідно, внутрішні стосуються суб'єктивних факторів, а зовнішні – об'єктивних.

Третім завданням є визначення особливостей притягнення студентів до адміністративної відповідальності. Одразу необхідно зупинитися на двоаспектності адміністративної відповідальності студентів. Так, студенти віком від 16 до 18 років є неповнолітніми особами, тобто спеціальними суб'єктами адміністративної відповідальності, а студенти, старші за 18 років – несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

А.А. Харенко пропонує визначати адміністративну відповідальність неповнолітніх (спеціальних суб'єктів) як примусове застосування суддями районних, районних у місті, міських чи районних судів заходів впливу, а в деяких випадках і адміністративних стягнень, які тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки, як правило, морального характеру і накладаються на підставах і в особливому порядку, встановлених нормами адміністративного права [11, с. 171].

Як зазначає Р.В. Кимлик, аналіз окремих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) свідчить про те, що особа може бути суб'єктом адміністративного проступку лише по досягненні нею певного віку, з якого вона, на думку законодавця, на момент скоєння проступку повинна володіти таким рівнем свідомості, фізичного та психічного розвитку, що дозволяє їй правильно оцінити суспільну значимість і сенс вчиненого правопорушення. Згідно зі ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, яким на момент вчинення протиправного діяння виповнилося 16 років, а іноді – лише тоді, коли особа досягла повноліття – 18 років (наприклад, ст. 207, 211 КУпАП тощо). Тобто не будь-яка особа, яка вчинила адміністративний проступок, визнається його суб'єктом з точки зору складу цього проступку. Законодавством передбачені й такі випадки, коли особа фактично підпадає під ознаки суб'єкта адміністративного проступку, але в силу певних причин не може особисто нести адміністративну відповідальність, зокрема, це стосується неповнолітніх. Наприклад, ст. 184 КУпАП встановлює, що вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративного проступку тягне за

собою накладення штрафу на батьків чи осіб, які їх замінюють. Стаття 307 КУпАП, яка регламентує строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу, передбачає стягнення штрафу з батьків осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, але не мають можливості самостійно його сплатити [12].

До особливостей адміністративної відповідальності студентів пропонуємо віднести такі:

1) адміністративна відповідальність студентів має здебільшого виховний та нематеріальний характер для неповнолітніх осіб (16-18 років) із можливістю застосування заходів впливу, які не є адміністративними стягненнями. До студентів віком понад 18 років застосовуються загальні правила накладення адміністративних стягнень, такі особи не визначаються як спеціальні суб'єкти;

2) адміністративна відповідальність з 16 років на загальних підставах за вчинення найбільш тяжких адміністративних правопорушень, на кшталт ст. 185 КУпАП „Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця”;

3) в разі вчинення адміністративного правопорушення студентом, який не досяг 18-річного віку, неможливість застосування такого стягнення, як адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП);

4) вчинення адміністративного правопорушення студентом, який не досяг 18-річного віку, вважається пом'якшуючою обставиною (ст. 34 КУпАП);

5) за ст. 221 КУпАП, розгляд справ про вчинення адміністративних правопорушень студентами, які не досягли 18-річного віку, здійснюється виключно районними, районними у місті, міськими чи районними судами (суддями);

6) у випадках коли шкоду заподіяно студентом віком від 16 до 18 років, який має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на нього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її (ст. 40 КУпАП).

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід зупинитися на таких положеннях:

а) студентство в Україні є особливою соціально-демографічною групою, яка складає значну кількість молодого населення України;

б) вчиненню студентами правопорушень сприяє низка факторів. Так, серед внутрішніх можна виділити низьку правову культуру, пияцтво, вживання наркотиків. До зовнішніх віднести негативний вплив оточення, значну політичну та громадську активність, незадоволення матеріальним станом;

в) студентів не винесено в окрему категорію суб'єктів адміністративної відповідальності, відтак до зазначеного виду юридичної відповідальності вони притягаються або як неповнолітні особи (16 – 18 років), або на загальних підставах;

г) студенти є особливою категорією громадян, які в силу вікових особливостей психіки більш схильні до вчинення певних видів правопорушень, зокрема, злісної непокори законному розпорядженню або вимозі працівника міліції (ст. 185 КУпАП), дрібного хуліганства (ст. 173 КУпАП) або розпиття алкогольних, слабоалкогольних напоїв, пива у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178 КУпАП);

г) притаманним студентам є також вчинення правопорушення групою осіб, що ст. 35 КУпАП визначається як обтяжуюча обставина (наприклад, дрібне хуліганство групи учасників після завершення масового заходу), або втягнення неповнолітнього у правопорушення (наприклад, коли одній особі є 19 років, а іншій лише 17).

Бібліографічні посилання

1. На Рожищенщині серед основних причин вчинення правопорушень та злочинів молодь визначила вплив вулиці // Волинський інформаційний портал, 3.10.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vip.volyn.ua/news/na-rozhishchenshchinsered-osnovnikh-prichin-vchinennya-pravoporushen-ta-zlochyn-v-molod-viznac>.

2. Шанскова Т.І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підгрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=343875&menu=475961>.

3. Ревак Н.Г., Сулим В.Т. Латинська мова: Підруч. для неспец. факультетів. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів, 2006.

4. Омельченко О. Студентство – це майбутнє нації, провідник соціальних змін, економічного та технічного прогресу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/15521.html>.

5. Про вищу освіту: Закон України від 07.03.2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 327.

6. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України // ВВР. – 1993. – № 16. – Ст. 167.

7. Прокопенко О.Ю. Причини та умови вчинення адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_3/PB-3/PB-3_26.pdf.

8. Зелинский А.Ф. Криминология: Курс лекций. – Харків, 1996.

9. Криминология: Учеб. для юрид. вузов / Под ред. А.И. Долговой. – М., 1999.

10. Цокур О.С. Студентство як предмет дослідження й виховання сучасного викладача вищої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2173/1/strelcov_pravko_58-61%2B.pdf.

11. Харенко А.А. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmaup/2010_4/pdf_files/168-172.pdf.

12. Кумлик Р.В. Щодо визнання неповнолітнього суб'єктом адміністративної відповідальності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nashp/2009_4/Kumlik.pdf.

Надійшла до редакції 23.02.2012